

การเลี้ยงจิ้งหรีด ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

จิ้งหรีด เป็นแมลงที่มีลักษณะปากเป็นแบบปากกัด มีตารวมหนวดยาวขาคู่หลังมีขนาดใหญ่ และแข็งแรง เพศเมียปีกเรียวยาวและมีอวัยวะวางไข่ยาวแหลมคล้ายเข็มยื่นออกมาจากส่วนท้อง เพศผู้มีปีกคู่หน้าย่นสามารถทำเสียงได้ จิ้งหรีดจัดเป็นแมลงชนิดหนึ่งที่พบได้ในทุกภูมิภาคของโลก โดยเฉพาะเขตร้อนอย่างประเทศไทย จิ้งหรีดมักกัดกินต้นกล้าของพืช ใบพืช ส่วนที่อ่อนๆ เป็นอาหาร จิ้งหรีดมีหลายชนิด หลายขนาดแตกต่างกันไปตามพฤติกรรมลักษณะพิเศษของจิ้งหรีดที่แตกต่างจากแมลงชนิดอื่นอย่างโดดเด่นและสังเกตได้ง่ายคือ การส่งเสียงร้องและการผสมพันธุ์ที่เพศเมียจะคร่อมบนเพศผู้เสมอปัจจุบันคนนิยมบริโภคจิ้งหรีดเป็นอาหาร เพราะมีโปรตีนสูง ปลอดภัย สารพิษ ในธรรมชาติจะหาจิ้งหรีดมาเพื่อบริโภคได้ไม่มากนัก บางฤดูมีมาก บางฤดูแทบจะหาไม่ได้เลย เช่นฤดูหนาว จิ้งหรีดจะขยายพันธุ์ช้า หากมีการจัดการที่ดี จะมีจิ้งหรีดไว้บริโภคหรือจำหน่ายได้ตลอด

ชนิดของจิ้งหรีด

จิ้งหรีดที่พบในประเทศไทย ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย มี 5 ชนิด

1. **จิ้งหรีดดำ** ลำตัวกว้างประมาณ 0.70 ซม. ยาวประมาณ 3 ซม. ตามธรรมชาติมี 3 สี คือ สีดำ สีทอง สีอำพัน โดยลักษณะที่เด่นชัดคือ จะมีจุดสีเหลืองที่โคนปีก 2 จุด
2. **จิ้งหรีดทองแดง** ลำตัวกว้างประมาณ 0.60 ซม. ยาวประมาณ 3 ซม. มีลำตัวสีน้ำตาล เพศผู้มีสีเข้มกว่าเพศเมีย ส่วนหัวเหนือขอบตารวมด้านบนแต่ละด้านมีแถบสีเหลือง มองดูคล้ายหมวกแก้ว มีความว่องไวมาก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียกจิ้งหรีดนี้เป็นภาษาถิ่นว่า จินาย อีแจ็ก จิ้งหรีดม้า เป็นต้น

3. **จิ้งหรีดเล็ก** มี ขนาดเล็กที่สุด สีน้ำตาล บางท้องที่เรียกว่า จิลอ จิ้งหรีดผี หรือ แอ๊ด เป็นต้น ลักษณะคล้ายจิ้งหรีดพันธุ์ทองแดง แต่มีขนาดเล็กกว่า โดยขนาดประมาณหนึ่งในสามของจิ้งหรีดพันธุ์ทองแดง

4. **จิ้งโก่ง** เป็นจิ้งหรีดขนาดใหญ่ สีน้ำตาล ลำตัวกว้างประมาณ 1 ซม. ยาวประมาณ 3.50 ซม. ชอบอยู่ในรูลึก โดยจะขุดดินสร้างรังอาศัยตัวเอง และพฤติกรรมชอบอพยพย้ายที่อยู่เสมอ มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น จิโปม จิ้งกุ่ม เป็นต้น

5. **จิ้งหรีดทองแดงลาย** มี 2 ชนิด คือ ชนิดที่มีปีกครึ่งตัว และชนิดที่มีปีกยาวเหมือนจิ้งหรีดทั่วไป ตัวเต็มวัยสีน้ำตาลเข้ม ลำตัวกว้างประมาณ 0.53 ซม. ยาวประมาณ 2.05 ซม. ตัวเต็มวัยเหมือนพันธุ์ทองแดงแต่เล็กกว่าประมาณครึ่งหนึ่ง

ประโยชน์การเลี้ยงจิ้งหรีด

1. เป็นทางเลือกหนึ่งในการประกอบอาชีพ
2. เพื่อส่งเสริมให้มีอาหารปลดสารพิษไว้บริโภค
3. เป็นกิจกรรมยามว่าง ส่งเสริมสุขภาพจิต โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ
4. เป็นอาหารสัตว์ เช่น ไก่ กบ เป็น ปลา และอื่น ๆ
5. ใช้ในอุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง (จิ้งหรีดกระป๋อง)
6. เพื่อการศึกษา เช่น ใช้เป็นเหยื่อตกปลา

ชีววิทยาของจิ้งหรีด

จิ้งหรีดพันธุ์ทองแดงลาย รูปร่างลักษณะเป็นจิ้งหรีดขนาดเล็ก ตัวเต็มวัยสีน้ำตาลเข้ม ลำตัวกว้างประมาณ 0.53 ซม. ยาวประมาณ 2.05 ซม. ตัวเต็มวัยเหมือนพันธุ์ทองแดงลายแต่เล็กกว่า ประมาณครึ่งหนึ่ง ลักษณะนิสัย กินอาหารเก่ง โตไว ไม่ชอบบิน เติบโตรวดเร็ว

วงจรชีวิต

ไข่ มี สีขาวนวล ลักษณะเรียวยาวคล้ายเม็ดข้าวสาร ไข่เมื่อฟักนาน ๆ จะมีสีเหลือง และดำ ก่อนจะฟักออกเป็นตัวอ่อน ใช้เวลาประมาณ 13 -14 วัน ถ้าเป็นฤดูหนาวประมาณ 20 วัน ตัวอ่อน ฟักออกจากไข่ใหม่ ๆ มีสีครีมต่อมาเปลี่ยนเป็นสีดำและมีลายม่วง มีการลอกคราบ 7 ครั้ง ระยะตัวอ่อนประมาณ 40 วัน ตัวเต็มวัย อายุ 40 วันขึ้นไป มีสีน้ำตาลเข้ม ตัวเล็กกว่าพันธุ์ทองแดง

ความแตกต่างของเพศผู้และเพศเมีย

*เพศผู้ ปีกคู่หน้าย่น สามารถทำให้เกิดเสียงได้ โดยใช้ปีกคู่หน้าถูกัน เสียงที่จิ้งหรีดทำขึ้นเป็นการสื่อสารที่มีความหมายของจิ้งหรีด

*เพศเมีย ปีกคู่หน้าเรียบ และมีอวัยวะวางไข่ยาวแหลม คล้ายเข็มยาวประมาณ 1.50 ซม. การทำ

เสียงของเพศผู้ เกิดจากการใช้ปีกคู่หน้าถูหรือสีกัด ปกติปีกจะหักกันเหนือลำตัว เพศผู้ปีกขวาจะทับปีกซ้าย ส่วนเพศเมียปีกซ้ายจะทับปีกขวา เวลาร้องจะยกปีกคู่หน้า ขึ้นใช้ขอบของโคนปีกซ้ายหรือสีกับฟันซี่เล็ก ๆ ที่เรียงกันเป็นแถวที่โคนด้านในของปีกขวา พร้อม ๆ กับการโยกตัว เสียงร้องจะบ่งบอกถึงพฤติกรรมของจิ้งหรีดในขณะนั้น เช่น ลักษณะ

แสดงพฤติกรรม

1. กริก...กริก...กริก...นานๆ อยู่โดดเดี่ยว ต้องการหาคู่ หรือหลงบ้าน บางครั้งพเนจรร้องไปเรื่อย ๆ
2. กริก...กริก...กริก..เบา ๆ และถี่ ติดต่อกัน ต้องการผสมพันธุ์ ตัวผู้จะท้ายหลังเข้าหาตัวเมีย เพื่อขึ้นคร่อมรับการผสมพันธุ์
3. กริก...กริก...กริก..ยาวดัง ๆ 2 – 3 ครั้ง โกรธ หรือแย่งความเป็นเจ้าของ
4. กริก...กริก..กริก..ลากเสียงยาว ๆ ประกาศอาณาเขต หาที่อยู่ได้แล้ว

การผสมพันธุ์

เมื่อลอกคราบเป็นตัวเต็มวัยประมาณ 3-4 วัน ก็จะเริ่มผสมพันธุ์ ตัวผู้จะส่งเสียงเรียกหาตัวเมีย ตอนแรกจะส่งเสียงเรียกหาตัวเมีย ตอนแรกจะส่งเสียงดังและร้องเป็นช่วงยาว ๆ เพื่อให้ตัวเมียเข้ามาอยู่ใกล้ ๆ จิ้งหรีดจะอาศัยเสียงร้องเท่านั้น จึงจะเห็นเพศตรงข้าม เนื่องจากสายตาไม่ดี หนวดรับการสัมผัสไม่ค่อยดี จะสังเกตได้ เมื่อตัวเมียเกาะอยู่นิ่ง ๆ ตัวผู้จะเดินผ่านไปทั้ง ๆ ตัวเมียอยู่ใกล้ เมื่อพบตัวเมียแล้วเสียงร้องจะเบาลงเป็นจังหวะสั้น ๆ กริก..กริก..กริก.. ถอยหลังเข้าหาตัวเมีย เพื่อให้ตัวเมียขึ้นคร่อมรับการผสมพันธุ์ ใช้เวลาประมาณ

10 – 15 นาที โดยตัวผู้จะยื่นอวัยวะเพศแทงไปที่อวัยวะเพศเมีย แล้วปล่อยถุงน้ำเชื้อมีลักษณะปลายเป็นลูกศรออกไปติดที่อวัยวะเพศเมีย หลังจากนั้น ถุงน้ำเชื้อจะฝ่อลง ตัวเมียจะใช้ขาเขี่ยถุงน้ำเชื้อทิ้งไป

การวางไข่

หลังจากผสมพันธุ์แล้ว 3- 4 วัน ตัวเมียจะเริ่มวางไข่โดยใช้อวัยวะที่ยาวแหลมคล้ายเข็ม ความยาวประมาณ 1.50 ซม. แทงลงไปบนดินลึก 1-1.50 ซม. และวางไข่เป็นกลุ่ม ๆ ละ 3 – 4 ฟอง ตัวเมีย 1 ตัว จะวางไข่ได้ประมาณ 1,000 – 1,200 ฟอง ปริมาณไข่สูงสุดช่วงวันที่ 15 -16 นับจากการผสมพันธุ์ จากนั้นไข่จะลดลงเรื่อย ๆ จนหมดอายุขัย

วัสดุ อุปกรณ์การเลี้ยงจิ้งหรีด

1. บ่อจิ้งหรีด วัสดุที่จะนำมาเป็นสถานที่เพาะเลี้ยง เช่น บ่อซีเมนต์ กะละมัง ปี๊ป โอง่ ถังน้ำ เป็นต้น

2. เทปกาวใช้ติดรอบในด้านบนเพื่อป้องกันไม่ให้จิ้งหรีดออกนอกบ่อ ใช้พลาสติกกว้างประมาณ 5 ซม. ให้ยาวเท่าเส้นขอบวง
3. ยางรัดปากวง ใช้ยางในรถจักรยานยนต์ ตัดให้มีขนาดกว้างน้อยกว่าขอบวงด้านนอกเพื่อความสะดวกเมื่อเวลาบีบรัดตาข่ายกับขอบวง
4. ตาข่ายไนลอนสีเขียว เป็นตาข่ายสำหรับปิดปากบ่อจิ้งหรีดป้องกันการบินหนีของจิ้งหรีดและป้องกันศัตรูเข้าทำลายจิ้งหรีดตัดให้มีขนาดใหญ่กว่าบ่อจิ้งหรีดเล็กน้อย
5. วัสดุรองพื้นบ่อ ใช้เกลบใหม่ๆ รองพื้นหนาประมาณ 1 ฝ่ามือ
6. ที่หลบภัย ใช้เป็นที่หลบซ่อนตัว อาศัยอยู่ เช่น ถาดไข่ชนิดที่เป็นกระดาษ ไม่ใ้ตัดเป็นท่อนๆ แข่งปลา
7. ถาดให้อาหาร ควรเป็นถาดที่ไม่ลื่นมาก เพื่อให้จิ้งหรีดได้กินอาหารได้สะดวก
8. ภาชนะให้น้ำ ใช้ที่ให้น้ำสำหรับลูกไก่และต้องมีหินวางไว้สำหรับให้จิ้งหรีดเกาะได้ไม่ตกลงน้ำ
9. ถาดไข่ สำหรับใช้เป็นที่ยางไข่โดยใช้ชั้นอาบนํ้าทั่ว ๆ ไป วัสดุที่ใส่ ใช้ขี้เถ้าเกลบดำ รดน้ำให้ชุ่ม

การจัดการ

1. สถานที่เลี้ยง ต้องป้องกันแสงแดดและฝนได้ อากาศถ่ายเทได้สะดวก เช่น โรงเรือนเลี้ยง ใต้ถุนบ้าน ชายคา บ้าน เป็นต้น
2. พ่อแม่พันธุ์จิ้งหรีด ได้จากจิ้งหรีดตัวเต็มวัยที่ผสมพันธุ์แล้ว โดยไม่ต้องคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ ใน 1 บ่อ มี ประมาณ 8,000 ตัว
3. การขยายพันธุ์ วางถาดไข่สำหรับวางไข่ 4-6 อัน ย้ายถาดไข่ออกวางถาดไข่อันใหม่อีก 4-6 อัน จะได้จิ้งหรีด ที่เป็นรุ่นเดียวกัน ใน 1 บ่อ สามารถวางถาดไข่ได้ 2-3 ครั้ง
4. การให้น้ำให้ดูขวดที่ใส่น้ำถ้าแห้งให้เติมใหม่ ถ้าสกปรกให้ล้างออก หรือใช้ต้นกล้วยดิบตัดเป็นท่อนๆ แต่งกวา ชนิดต่างๆ เช่น แต่งกวา แต่งโม น้ำเต้า ให้จิ้งหรีดดูดกินน้ำ เมื่อตัวเล็กๆ
5. การให้อาหาร อาหารหลักได้แก่ผักชนิดต่างๆ เช่น ผักกาด กะหล่ำ หย้า มะละกอ อาหารรองใช้ อาหารไก่เล็ก ผสมกับเกลบอ่อน อัตรา 1: 1 เมื่อจิ้งหรีดอายุ 40-50 วัน พร้อมทั้งจะนำมาบริโภคและจำหน่ายต่อไป
6. เมื่อจับจิ้งหรีดในบ่อแล้ว ให้ทำความสะอาดบ่อเลี้ยงโดยการเก็บวัสดุรองพื้นบ่อออกให้หมด ส่วนขวดน้ำ ถาดอาหาร ถาดไข่ ที่หลบภัย ทำความสะอาดสามารถนำมาใช้ได้อีกค่าตอบแทน

โรคและศัตรูของจิ้งหรีด

จิ้งหรีดเป็นแมลงที่ไม่ค่อยมีโรคและศัตรูรบกวนมากนัก ควรป้องกันไว้ก่อนดีกว่าการกำจัด ซึ่งจะเป็ ษอันตราต่อจิ้งหรีดและผู้บริโภคโรคทางเดินอาหาร เกิดจากจิ้งหรีดได้รับอาหารที่ไม่สะอาด เกิด เชื้อรา วิธีป้องกัน คือ การให้อาหารที่มีจำนวนพอเหมาะับจำนวนจิ้งหรีดเมื่อเก็บผลผลิตหมดแล้ว ควรทำ ความสะอาดบ่อก่อนนำจิ้งหรีดรุ่นใหม่มาเลี้ยงสัตว์ศัตรู เช่น มด จิ้งจก ไร แมงมุม ป้องกัน โดยใช้ตาข่ายคลุมให้มีมิดชิด

ต้นทุน การเลี้ยง 1 บ่อ ไม่รวมอุปกรณ์การเลี้ยง

- ค่าอาหารไก่ 3 กก. ละ 16 บาท รำอ่อน 3 กก. ๆละ 8 บาท รวม 72 บาท
- ค่าแรงในการจัดการเลี้ยง 100 บ่อ แต่ละรุ่นใช้เวลาเลี้ยงประมาณ 2 เดือน คิดเฉลี่ยทำงานวันละ 1 ชม. = 7.5 วัน คิดเป็นเงิน 9.75 บาท
- ค่าพันธุ์จิ้งหรีด 120 บาท รวมบ่อละ 201.75 บาท
- รายได้ จิ้งหรีด 1 บ่อ จะได้ประมาณ 2-3 กก. ๆละ 150-200 บาท รวมบ่อละ 300-600 บาท
- ไข่ 4 อัน ๆละ 60 บาท รวม 240 บาท
- รายได้ 1 บ่อ ประมาณ 338.25-638.25 บาท